

Te Huringa Tuarua 2023: Pūrongo arotahi ratonga taiohi

Te whakauru i ngā taiohi ki ngā ratonga hauora
hinengaro pakeke ā-hōhipera

Whakamōhiotanga whānui

I tēnei pūrongo, ka āta tiro tiro ki te tikanga o te whakauru i te hunga taiohi (12 ki te 17 tau) ki ngā ratonga hauora hinengaro pakeke (ngā ratonga pakeke) i Aotearoa.

I rongō Te Uiui Kāwanatanga ki te Hauora Hinengaro me te Waranga 2018 i ngā māharahara mō te tikanga o te whakauru taiohi ki ngā ratonga pakeke. Engari i taua wā, he iti noa ngā mōhiotanga mō te āhua o te pānga o tēnei tikanga ki ngā taiohi me ngā whānau. Mā ā mātau kōrerorero ki ngā taiohi me ngā whānau, i rongō mātau he kino pea tēnei tikanga, he patu i te wairua, ā, kāore whakaū i ngā tika o te taiohi. Kei te māharahara mātau, mō te āhuatanga ki te taiohi Māori, kāore tēnei tikanga i te whakaata i ngā paiherenga o te Karauna ki Te Tiriti o Waitangi.

Kei roto ēnei e whai ake i ā mātau kitenga nui:

- Kua heke haere te whakauru atu i ngā taiohi ki ngā ratonga tūrora hauora hinengaro pakeke i te tekau tau kua hipa, heoi anō kotahi te taiohi i roto i te tokowhā ka whakaurua ki tētahi ratonga tūrora ka whakaurua ki tētahi ratonga pakeke.
- Ki te whakaurua te hunga taiohi ki ngā ratonga pakeke ākene ka whara pea, ka patua rānei ō rātau wairua.
- He nui ake ngā pānga kino o tēnei tikanga i ngā painga ka puta, ā, ko te tikanga kāore ngā taiohi me ō rātau whānau e mate ki te kōwhiria i waenga i ngā ratonga tika mō tō rātau taipakeke me ngā ratonga tata ki te kāinga.
- Kei te hiahia ngā taiohi kia whai wāhi atu ki te hanga ngātahi i ngā ratonga urupare tārūrū mō te taiohi puta noa i Aotearoa.

Ka whakatau tēnei pūrongo i te karanga ki te hāpai i te kaupapa: te whakaheke i te tokomaha o te hunga taiohi e whakaurua ana ki ngā ratonga hauora hinengaro pakeke ki te kore. Kia tutuki ai tēnei, me whai kaiārahi pūmau me tētahi mahere mahi āmiki.

Me whai whakaaro te Kāwanatanga ki tēnei e whai ake mō roto i taua mahere:

- Kia āta tūhuratia te tikanga o te whakamahi ratonga hauora hinengaro pakeke mā te hunga taiohi, tae atu ki ngā pūtaka he aha i pērā ai.
- Kia hangaia ngā kōwhiringa tārū mō te taiohi ake i roto i ngā hāpori hei whakarite i te hiahia o ngā taiohi he kino te ahotea. Me uru ki ngā kōwhiringa ko ētahi atu kōwhiringa nohoanga rerekē i ngā manaaki hauora hinengaro tūrora ā-hōhipera.
- Me hanga ngā ratonga kaupapa Māori hei wāhanga o ngā kōwhiringa tārū mā ngā rangatahi.

Ka aroturuki mātau i te āhua o te mahi a te Kāwanatanga, ngā kaikōmihana, me ngā ratonga mō te whakarite i tā mātau karanga ki te hāpai i ngā mahi kua whakarārangitia i runga ake.

